

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.3.49>

GLÓWNE KIERUNKI ADMINISTRACYJNO-PRAWNEGO ZAPEWNIENIA PRAWA DO ŚRODOWISKA BEZPIECZNEGO DLA ŻYCIA I ZDROWIA NA UKRAINIE W STANIE WOJENNYM

Denis Zapolski,

absolwent wydziału prawa gospodarczego

Wydział Prawa

Użhorod Narodowy Uniwersytet (Użhorod, Ukraina)

ORCID ID: 0009-0006-3093-501X

zapolskyid@ukr.net

Adnotacja. Artykuł poświęcony jest problematyce głównych obszarów administracyjno-prawnego zapewnienia prawa do środowiska bezpiecznego dla życia i zdrowia na Ukrainie w stanie wojennym.

Główne obszary administracyjno-prawnego zapewnienia prawa do bezpiecznego środowiska dla życia i zdrowia na Ukrainie w stanie wojennym to główne specyficzne obszary praktycznej działalności uprawnionych podmiotów w celu zapewnienia właściwego administracyjno-prawnego zabezpieczenia prawa do bezpieczne środowisko dla życia i zdrowia środowisko na Ukrainie w stanie wojennym.

Główne kierunki administracyjno-prawnego zapewnienia prawa do środowiska bezpiecznego dla życia i zdrowia na Ukrainie w stanie wojennym:

- rozminowywanie na terytoriach okupowanych;
- przezwyciężenie skutków ostrzału i ataków raketowych agresora;
- zapobieganie i zwalczanie pożarów lasów, na skutek ostrzału i ataków raketowych;
- minimalizacja i przezwyciężenie skutków ekobójstwa spowodowanego przez rosyjskich okupantów, w szczególności w wyniku wysadzenia tamy Kachowskaja HPP;
- ochrona zwierząt przed negatywnymi skutkami działań wojennych.

Słowa kluczowe: wsparcie administracyjno-prawne, środowisko, prawa człowieka, system wsparcia administracyjno-prawnego, stan wojenny, prawo do środowiska bezpiecznego dla życia i zdrowia, zapewnienie prawa do środowiska bezpiecznego dla życia i zdrowia.

MAIN DIRECTIONS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL ENSURING OF THE RIGHT OF SAFE ENVIRONMENT FOR LIFE AND HEALTH IN UKRAINE IN THE STATE OF WAR

Denys Zapolskyi,

Postgraduate student of the Department of Economic Law of the Law Faculty, Uzhhorod National University (Uzhhorod, Ukraine)

ORCID ID: 0009-0006-3093-501X

zapolskyid@ukr.net

Abstract. This article is devoted to the problems of main directions of administrative and legal ensuring of the right of safe environment for life and health in Ukraine in the state of war.

The main areas of administrative and legal ensuring of the right of safe environment for life and health in Ukraine in the state of war are the main specific areas of practical activity of authorized subjects with the aim of providing proper administrative and legal ensuring of the right of safe environment for life and health in Ukraine in the state of war.

The main directions of administrative and legal provision of the right to an environment safe for life and health in Ukraine in the state of war:

- demining in de-occupied territories;
- overcoming the consequences of shelling and missile attacks of the aggressor;
- prevention and fight against forest fires, as a result of shelling and missile attacks;
- minimization and overcoming the consequences of ecocide caused by the Russian occupiers, in particular as a result of blowing up the Kakhovskaya HPP dam;
- protection of animals from the negative impact of military operations.

Key words: administrative and legal ensuring, environment, human rights, system of administrative and legal ensuring, state of war, right to a safe environment for life and health, ensuring the right to a safe environment for life and health.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ДОВКІЛЛЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Денис Запольський,

*аспірант кафедри господарського права
юридичного факультету*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (Ужгород, Україна)

ORCID ID: 0009-0006-3093-501X

zapolskyid@ukr.net

Анотація. Статтю присвячено проблематиці основних напрямків адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану.

Основні напрямки адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану – це є основні специфічні сфери практичної діяльності уповноважених суб'єктів з метою здійснення належного адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану.

Основні напрямки адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану:

- розмінування на деокупованих територіях;
- подолання наслідків обстрілів та ракетних атак агресора;
- недопущення та боротьба з лісовими пожежами, внаслідок обстрілів та ракетних атак;
- мінімізація та подолання наслідків екоцидів, спричинених російськими окупантами, зокрема внаслідок підриву греблі Каховської ГЕС;
- захист тварин від негативного впливу військових дій.

Ключові слова: адміністративно-правове забезпечення, довкілля, права людини, система адміністративно-правового забезпечення, воєнний стан, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Вступ. У контексті сучасної євроінтеграції України, екологічних проблем, званої шкоди заподіяної довкіллю України внаслідок агресії РФ, еволюції прав людини, важливе значення має дослідження проблеми основних напрямків адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану.

Внаслідок цього дослідження проблематики основних напрямків адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану є важливим для розвитку науки адміністративного права.

Метою статті є охарактеризувати проблематику адміністративно-правового регулювання різних видів підтримки діючого бізнесу для внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Питання основних напрямків адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану є актуальним, а окремі аспекти його є предметом дослідження багатьох науковців, зокрема: М. Алмаші, Д. Белова, Я. Лазура, М. Менджул.

Алмаші І. наголошує про те, що права людини, захист і сприяння реалізації прав завжди були і залишаються пріоритетним напрямком діяльності України як держави. На сучасному етапі в умовах воєнного стану, запровадженого в Україні, актуальною є необхідність вдосконалення існуючих механізмів захисту прав людини (Алмаші, 2023).

Основна частина. Враховуючи вищенаведене в даній статті охарактеризуємо питання основних напрямків адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану.

Завданнями даної статті є: визначити поняття «основні напрямки адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану», визначити основні напрямки адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану.

Проблема основних напрямків адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану є однією із важливих проблем, належне вирішення котрої, є запорукою належної реалізації, забезпечення та захисту права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану, розвитку прав людини в Україні, захисту довкілля, сприяння процесу євроінтеграції та її подолання негативних наслідків і шкоди заподіяної довкіллю України внаслідок російської агресії. А тому Україна, ЄС та міжнародне співтовариство приділяють важливу увагу питанням забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану, їх фінансовій підтримці й формуванню ефективної правозастосовної практики у цій сфері.

Повномасштабна агресія РФ 24 лютого 2014 року спричинила повномасштабний військовий конфлікт, внаслідок якого крім гуманітарної катастрофи, ще й завдано значної шкоди довкіллю та економіці України, впроваджено воєнний стан в Україні в умовах якого значно ускладнено адміністративно-правове забезпечення прав людини, зокрема і право на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні.

Матеріал і методи досліджень. Методами дослідження є загальнонаукові та спеціально юридичні методи.

Адміністративно-правове забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану здійснюється на основі Конституції України (*Конституція України, 1996*) і Законів України, зокрема: «Про протимінну діяльність в Україні» від 6 грудня 2018 року (*Про протимінну діяльність в Україні, 2018*), а також підзаконних нормативно-правові акти, зокрема: Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року № 64 (*Про введення воєнного стану, 2022*), Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України «Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією» від 22 грудня 2022 року № 309 (*Про затвердження Переліку територій, 2022*), інших актів законодавства.

Результати та їх обговорення: Адміністративно-правове забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану є невід'ємною складовою системи адміністративно-правового забезпечення права людини в Україні.

У пункті 8 Формули миру В. Зеленського передбачено припинення екоциду і компенсація Україні за заподіяну шкоду довкіллю. 30 червня 2023 року в Офісі Президента перше відбулося засідання Міжнародної робочої групи з екологічних наслідків війни. Робоча група зосередить увагу на оцінці впливу війни на довкілля України, екологічному відновленні й механізмах притягнення агресора до відповідальності.

За перші 512 днів повномасштабної війни фахівці України вже зафіксували біля 2500 злочинів окупантів проти довкілля, збитки від яких сягають вже понад 2 трильйони гривень, що більше ніж весь ВВП Латвії у 2022 році. Один день війни з РФ спричиняє довкіллю України збитки на суму в 102 млн євро або 4.1 млрд гривень, й це без урахування шкоди від екоциду РФ внаслідок підриву греблі на Каховській ГЕС (*Як війна впливає, 2023*).

Лише із підривом греблі на Каховській ГЕС Україна втратила 18 мільярдів кубічних метрів прісної води. Такі дії армії РФ беззаперечно містить ознаки злочину екоцид. Цього обсягу прісної води достатньо щоби 2 дні поїти водою усе населення Землі. Нині найбільше водосховище України зазнає відчутних змін, національні парки «Нижньодніпровський», «Великий Луг» й «Кам'янська Січ» поступове і довге очікує відновлення.

Поняття «основні напрямки адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану» можна визначити як основні специфічні сфери практичної діяльності уповноважених суб'єктів з метою здійснення належного адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану.

Основні напрямки адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану:

1. Розмінування на деокупованих територіях, в тому числі програми та проекти гуманітарного розмінування в рамках міжнародної технічної допомоги для України.
2. Подолання наслідків обстрілів та ракетних атак агресора, в тому числі розбір завалів, гасіння пожеж, подолання наслідків аварій і техногенних катастроф.
3. Недопущення виникнення та боротьба з лісовими пожежами, внаслідок обстрілів та ракетних атак.
4. Мінімізація та подолання наслідків екоцидів, спричинених російськими окупантами, зокрема внаслідок підриву греблі Каховської ГЕС.
5. Захист тварин від негативного впливу військових дій, зокрема дельфінів у Чорному морі.

Нижче розглянемо більш детально розмінування на деокупованих територіях, в тому числі програми та проекти гуманітарного розмінування в рамках міжнародної технічної допомоги для України.

Україна визнана нині однією з найбільш замінованих країн у світі. На територіях, де були активні бойові дії, ще масово знаходять міни, снаряди й нерозірвані боєприпаси. Натрапити на ці вибухонебезпечні предмети можна будь-де: у лісі, полі, на дорозі та й, навіть, на дитячих майданчиках. Тому українцям зараз важливо опанувати нові звички і знання, щоби захистити себе й рідних від мін (*Як навчити дітей, 2023*).

Важливою проблемою у сфері адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні нині є проблема розмінування. За офіційними даними Україна – це одна з найбільш замінованих країн у світі. Ще до 24 лютого 2022 року, понад 1,8 мільйона людей на Донбасі вже вісім років жили в оточенні мін.

Після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року нові міни закладають агресори часто біля житлових будинків, лікарень, ліній комунікацій, на територіях підприємств, вздовж доріг. Внаслідок цього цивільне населення не може безпечно виїхати з районів, що постраждали від бойових дій. Війни колись закінчуються, але міни все ще залишаються в землі, реальну загрозу створюючи життю протягом ще багатьох наступних років (*ООН: Україна, 2022*). Чимало громадян України загинули внаслідок підриву мін уже, у тому числі й на деокупованих територіях (*Трагічно загинув суддя, 2022*).

Наразі чимало громад в Україні мають мінне забруднення та й потребують підтримки із розмінування територій, особливо із початком посівної кампанії. Це стосується не тільки громад, на території котрих велись активні бойові дії або ж які вже були деокуповані, але й територій, по яким було нанесено авіаційні й ракетні удари.

Згідно Закону України «Про протимінну діяльність в Україні» розмінування (гуманітарне розмінування) – це є комплекс заходів, котрі проводяться операторами протимінної діяльності із метою ліквідації небезпек,

пов'язаних з вибухонебезпечними предметами, включаючи нетехнічне й технічне обстеження територій, виявлення, знешкодження та/або ж знищення вибухонебезпечних предметів, складення карт, підготовку документації після розмінування, маркування, надання інформації щодо протимінної діяльності і передачу очищеної території громадам.

Цим законом також передбачена діяльність операторів протимінної діяльності в Україні. Це можуть бути і уповноважені підрозділи центральних органів виконавчої влади, і підприємства, установи й організації незалежно від форми їх власності, у тому числі міжнародні й іноземні. Розмінування може здійснюватися як і при негайному реагуванні в аварійному порядку, так й під час звичайного перебігу подій.

Гуманітарне розмінування може здійснюватися за 6 етапами умовними. Заходи 1-3 етапів мають зазвичай оперативний характер та й координуються відповідними командуваннями Сил оборони України й військовими адміністраціями. А заходи 4-6 етапів проводяться тільки на територіях, де підтверджено вже сприятливу безпекову ситуацію задля виконання процесу вивільнення земель, і до цього залучають операторів протимінної діяльності.

Нижче розглянемо основні етапи гуманітарного розмінування:

1). Оперативне реагування після артилерійських, ракетних й авіаційних ударів, після інцидентів з вибухонебезпечними предметами, із метою пошуку і знищення боєприпасів, які не вибухнули чи їхніх залишків, забезпечення відповідних процесуальних дій правоохоронних органів.

2). Пошук, виявлення, знищення чи знешкодження вибухонебезпечних предметів на звільнених територіях з метою розблокування функціонування об'єктів життєзабезпечення, а також об'єктів транспортної інфраструктури та й доступу жителів до соціальних об'єктів і житлового фонду.

3). Оперативний пошук вибухонебезпечних предметів на відповідних сільськогосподарських територіях в рамках забезпечення харчової безпеки держави.

4). Ідентифікація з залученням операторів протимінної діяльності ймовірно забруднених і забруднених територій, котрі можуть містити потенційно ризики від вибухонебезпечних предметів.

5). Проведення гуманітарного розмінування операторами протимінної діяльності в рамках виконання алгоритму щодо вивільнення земель містить процедуру щодо зменшення територій під час технічного обстеження її, суцільне очищення територій методом розмінування або ж очищення району ведення бойових дій.

6). Проведення зовнішнього контролю щодо якості розмінування силами акредитованих органів із інспектування. Після успішного проведення такого зовнішнього контролю якості передає відповідальність оператор протимінної діяльності місцевим органам влади за територію.

Окремі територіальні громади в Україні уже пройшли процес гуманітарного розмінування або ж знаходяться на фінальній стадії його. Так, оператори протимінної діяльності The Halo Trust і Демінінг Солюшнс передали відповідну документацію щодо розмінування зазначених ділянок вже територіальним громадам: Великодимерська ОТГ Броварського району, Макарівська ОТГ Бучанського району Київської області. Проте більшість громад, котрі потенційно мають мінне забруднення, перебувають лише на початку процесу їх гуманітарного розмінування. Актуальне виконання заходів щодо гуманітарного розмінування в Україні можна перевірити за допомогою відповідної інтерактивної мапи.

Відповідно до інформації Міністерства оборони України, в Україні наразі гуманітарне розмінування виконують 10 організацій-операторів. Зокрема, наступні міжнародні неурядові організації із розмінування: Швейцарський фонд протимінної діяльності, Данська Рада у справах біженців, The Halo Trust; і наступні національні неурядові оператори: "ТК груп", "Демінінг Солюшнс", "Асоціація саперів України", Центр гуманітарного розмінування Дочірнього підприємства Держкомпанії "Укрспецекспорт" – Держпідприємство "Укроборонсервіс".

Повний перелік операторів протимінної діяльності в Україні, які пройшли сертифікацію, із необхідними контактами та й допуском до конкретних робіт на сайті Міністерства оборони України розміщено.

За останній рік з'явилося чимало профільних організацій, котрі бажають працювати в Україні у сфері розмінування, але вони мають пройти ще складну процедуру сертифікації для роботи в Україні в якості оператора протимінної діяльності. Зокрема, про такі наміри здійснювати розмінування територій заявив один із найбільших агровиробників України – ТОВ СП "Нібулон". Розглядаючи необхідність створення внутрішньої експертизи стосовно розмінування щодо замінованих 25,5 тис. га земельного банку "Нібулона", дана компанія зрозуміла, що вона може стати корисною ринку розмінування в цілому – й пропонувати відповідні свої послуги аграріям, громадам і державі.

Держава поки що не виділяє гроші на гуманітарне розмінування, тому на його проведення кошти надають міжнародні організації. Так, ООН планує виділити біля 4 млн. дол. для Миколаївської області з метою закупівлі механізованих засобів розмінування та й підготовку операторів для керування ними (*Гуманітарне розмінування, 2023*).

Під час засідання Національного органу з питань протимінної діяльності, котре відбулося 20 березня 2023 року за участі Міністра оборони України О.Резнікова, було ухвалено План заходів щодо гуманітарного розмінування земель сільськогосподарського призначення.

Мова йде про гуманітарне розмінування близько 470 тисяч гектарів земель сільгосппризначення Дніпропетровської, Київської, Запорізької, Миколаївської, Сумської, Херсонської, Харківської, Чернігівської та Черкаської областей (*Башлик, 2023*).

Першочергово заходи із обстеження та розмінування здійснюватимуть в регіонах, де проблема мінного забруднення територій є найбільше актуальною, а очищення відповідних сільгоспугідь – найбільш

є економічно обґрунтованим. Для реалізації цих заходів доведено також й спрощений порядок отримання дозволу для операторів протимінної діяльності в Україні на виконання вибухових робіт під час розмінування та й використання вибухових матеріалів на період воєнного стану.

З початку 2023 року завдяки роботі піротехнічних підрозділів державних органів і неурядових операторів аграріям українським вже повернуто у використання понад 200 тисяч га земель сільгоспризначення, які були заплановані до першочергового обстеження та й розмінування.

Наші піротехніки – підрозділи ДССТ, ДСНС, неурядові оператори протимінної діяльності дуже гарні результати демонструють. Навіть, зараз, у грудні місяці, коли погода не сприяє роботі у полях, щотижня саперами обстежується від 3 до 5 тисяч га сільгоспземель.

На сьогодні із 470 тисяч гектарів земель, які запланували обстежити, а в разі необхідності їх очистити та й розмінувати першочергово, уже аграріям повернуто до господарської експлуатації понад 200 тисяч га. Так, за даними різних обласних військових адміністрацій, станом на 15 грудня 2023 року вже було обстежено 268,6 тис. га земель сільгоспризначення із близько 470 тис. га земель, запланованих до першочергового обстеження та й розмінування. Із них біля 205 тис. га вже повернуто в експлуатацію.

Уряд та міжнародні партнери посилено працюють над посиленням спроможностей операторів й стратегічним плануванням роботи всіх дотичних сторін у сфері протимінної діяльності на найближчі 10 років в Україні. Кінцева мета – повернути в безпечне використання до 80% території України, котрі нині є потенційно забрудненими (*Гуманітарне розмінування, 2023*).

Міни на сільськогосподарських угіддях, шкодять як безпеці людей, тварин, так і економіці. Фермери не можуть використовувати свої поля, оскільки довго чекають, коли спеціалісти із розмінування обстежать ці території. Найчастіше відбувається це у технічний спосіб – фахівці-сапери обходять ділянки із спеціальним обладнанням в пошуках мін.

Важливим є запровадження інноваційних технологій для розмінування в Україні. Так, у червні 2023 року Програма розвитку ООН, Мінекономіки й Київська школа економіки випробування розпочали новітніх роботизованих технологій для розмінування. Під час першого етапу випробувань протестували сім технологій БПЛА/сенсорних технологій. Тестування відбулося за підтримки Програма розвитку ООН і фінансування Уряду Данії. Дві технології стабільно змогли виявляти наземні міни й боєприпаси, які не розірвалися, а ще одна технологія ідентифікувати змогла під землею міни та боєприпаси, котрі не розірвалися. Мінекономіки тестову надало ділянку, забруднену мінами і вибухонебезпечними предметами, де можна безпечно було проводити такі випробування (*Геслоп, 2023*).

Підвищенню обізнаності про мінну небезпеку значну увагу приділяє міжнародне співтовариство та партнери у рамках реалізації проектів міжнародної технічної допомоги для України, зокрема за підтримки Дитячого фонду ООН (далі – ЮНІСЕФ) запустили в Україні онлайн-курс «Як навчати дітей мінної безпеки».

ЮНІСЕФ спільно із Міністерством освіти, МВС та ДСНС 18 грудня 2023 року онлайн-курс запустили «Як навчати дітей мінної безпеки» для освітян, рятувальників та поліцейських, який присвячено ефективному викладанню мінної безпеки дітям й підліткам.

Нині потенційно близько третини території України забруднено мінами й нерозірваними боєприпасами, що створює небезпеку особливу для дітей. Саме тому, важливо нині формувати культуру безпечної поведінки серед дітей й молоді. Цей курс доступний на веб сайті bezpeka.info (*Онлайн курс для ДСНС, 2023*). Після проходження його отримують сертифікати всі учасники.

Цей онлайн-курс пропонує слухачам його комплексний план занять із дітьми та підлітками щодо поведінки із вибухонебезпечними предметами та й базується на міжнародних стандартах. Він практичні інструменти надає викладачам для формування безпечної поведінки на територіях, які потенційно забруднені мінами й іншими вибухонебезпечними предметами. ЮНІСЕФ до співпраці залучив фахівців у сфері дитячої й вікової психології, інклюзивної освіти, педагогіки, мінної просвіти та поведінкових змін, щоби допомогти учасникам курсу ефективними стати провідниками безпеки для дітей й молоді.

У межах цього курсу розкажуть дітям: який мають вибухонебезпечні предмети вигляд; де вони можуть бути заховані; як потрібно діяти; на які попереджувальні знаки увагу слід звернути.

Онлайн-курс цей розробили педагоги, фахівці з психології й захисту дітей, експерти із соціальних й поведінкових змін у співпраці із Міністерством освіти і науки України й Державною службою України з надзвичайних ситуацій. Підготувало його громадське об'єднання “Культурна платформа Закарпаття” за підтримки ЮНІСЕФ в Україні в межах проєкту із формування культури безпеки дітей і молоді (*В Україні за підтримки ЮНІСЕФ, 2023*).

ЮНІСЕФ також передав Державній службі з надзвичайних ситуацій та Національній поліції 15 мобільних класів безпеки у межах реалізації ініціативи із підвищення обізнаності населення щодо мінних й інших загроз. Такі класи відправляються у громади 10 регіонів України, зокрема на деокупованих й прифронтових територіях. Мобільні класи безпеки – це спеціально оснащені транспортні засоби, в яких будуть інформувати і навчати людей, зокрема й дітей. Уряд продовжує роботу щодо формування в Україні ринку гуманітарного розмінування й посилення спроможностей оперативного розмінування (*ЮНІСЕФ передав ДСНС, 2023*).

Вищезазначене засвідчує важливе значення адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану.

Висновки. На основі вищевикладеного, можна зробити наступні висновки.

Основні напрямки адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану – це є основні специфічні сфери практичної діяльності

уповноважених суб'єктів з метою здійснення належного адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану.

Основні напрямки адміністративно-правового забезпечення права на безпечне для життя і здоров'я довкілля в Україні в умовах воєнного стану:

- розмінування на деокупованих територіях, в тому числі програми та проєкти гуманітарного розмінування в рамках міжнародної технічної допомоги для України;
- подолання наслідків обстрілів та ракетних атак агресора, в тому числі розбір завалів, гасіння пожеж, подолання наслідків аварій і техногенних катастроф;
- недопущення та боротьба з лісовими пожежами, внаслідок обстрілів та ракетних атак;
- мінімізація та подолання наслідків екоцидів, спричинених російськими окупантами, зокрема внаслідок підризу греблі Каховської ГЕС;
- захист тварин від негативного впливу військових дій, зокрема дельфінів у Чорному морі.

Підхід до розмінування нині має бути комплексним й інноваційним. Рівень забруднення мінами і нерозірваними снарядами в Україні є надзвичайно високим. А деякі ділянки України, особливо в зоні активних бойових дій, нині є одними із найбільш забруднених мінами у світі. Використання новітніх інноваційних технологій розмінування, які нині активно випробовуються на теренах України, має значно прискорити моніторинг земель на деокупованих територіях та розмінування мінно забруднених ділянок.

Проблема замінування України – це також і глобальний екологічний та економічний виклик, який безпосередньо впливає на продовольчу безпеку людства. Зменшення виробництва зернових та інших сільськогосподарських культур в Україні може призвести до безпосереднього зростання цін на харчові продукти в усьому світі, що неабияк вдарить насамперед по населенню країн, які імпортують більшість продовольства. Щоби допомогти зменшити дефіцит масштабний харчових продуктів на глобальному рівні, потрібно якнайшвидше очистити землі України від мін, щоби дозволити знову їх безпечно обробляти.

Існують перспективи подальших наукових досліджень у даному напрямку, зокрема, щодо: компаративного аналізу адміністративно-правового забезпечення права на підприємницьку діяльність внутрішньо переміщених осіб в Україні і в державах-членах ЄС; міжнародного співробітництва із питань забезпечення реалізації права на підприємницьку діяльність внутрішньо переміщених осіб; захисту права на підприємницьку діяльність внутрішньо переміщених осіб.

Отже, у даній статті охарактеризовано адміністративно-правового регулювання різних видів підтримки діючого бізнесу для внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Література:

1. Алмаші І.М. Співробітництво органів державної влади України і Управління Верховного комісара ООН у справах біженців: правові засади та напрями вдосконалення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2023. Вип. 76. Ч. 2. С. 184-190.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Про протимінну діяльність в Україні: Закон України від 6 грудня 2018 року. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 6. Ст. 39.
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.05.2023).
5. Про затвердження Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією: Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 року № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#n15> (дата звернення: 22.06.2023).
6. ООН: Україна одна з найбільш замінованих країн у світі. URL: <https://suspihne.media/225131-oon-ukraina-odna-z-najbils-zaminovanih-krajin-u-sviti/> (дата звернення: 23.06.2023).
7. Трагічно загинув суддя Красноградського районного суду Харківської області. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/252990-tragicheski-pogib-sudya-krasnohradskogo-rayonnogo-suda-kharkovskoy-oblasti> (дата звернення: 23.06.2023).
8. Гуманітарне розмінування: з початку року в господарську експлуатацію повернуто вже більше 200 тис. га найбільш цінних сільгоспземель. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=88980f79-9457-4a65-af17-c10cc5d7a208&title=GumRozminuvannia> (дата звернення: 21.12.2023).
9. Башлик Д. План гуманітарного розмінування с.-г. земель схвалено в дев'яти регіонах України. URL: <https://minagro.gov.ua/news/plan-gumanitarnogo-rozminuvannya-s-g-zemel-shvaleno-v-devyati-regionah-ukrayini-denis-bashlik> (дата звернення: 23.06.2023).
10. Геслоп П. Завдяки інноваційним технологіям Україну можна розмінувати за 10 років. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/blog/zavdyaky-innovatsiyum-tekhnolohiyam-ukrayinu-mozhna-rozminuvaty-za-10-rokiv> (дата звернення: 23.06.2023).
11. Онлайн-курс для ДСНС та Нацполіції, для освітян: Як навчати дітей мінної безпеки? URL: <https://bezpeka.info/> (дата звернення: 23.06.2023).
12. В Україні за підтримки ЮНІСЕФ запустили онлайн-курс “Як навчати дітей мінної безпеки”. URL: <https://censor.net/ua/n3462226> (дата звернення: 24.06.2023).
13. ЮНІСЕФ передав ДСНС та Нацполіції 15 мобільних класів безпеки для інформування населення щодо мінних загроз. URL: <https://censor.net/ua/n3448420> (дата звернення: 25.06.2023).

References:

1. Almashi I.M. Spivrobotnytstvo orhaniv derzhavnoyi vlady Ukrayiny i Upravlinnya Verkhovnoho komisara OON u spravakh bizhentsiv: pravovi zasady ta napryamy vdoskonalennya [Cooperation between the state authorities of Ukraine and the Office of the United Nations High Commissioner for Refugees: legal principles and directions for improvement]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*. Seriya: Pravo. [Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series: Law]. 2023. Issue 76. Part 2. P. 184-190 [in Ukrainian].
2. Konstytutsiya Ukrayiny vid 28 chervnya 1996 roku [The Constitution of Ukraine of June 28, 1996]. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. 1996. № 30. Art. 141 [in Ukrainian].
3. Pro protyminnu diyal'nist' v Ukrayini [On antimine action in Ukraine]: Law of Ukraine of December 6, 2018. *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny* [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. 2019. №. 6. Art. 39. [in Ukrainian].
4. Pro vvedennya voyennoho stanu v Ukrayini [About the introduction of martial law in Ukraine]: Decree of the President of Ukraine from February 24, 2022. № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennya Pereliku terytoriy, na yakykh vedut'sya (velysya) boyovi diyi abo tymchasovo okupovanykh Rosiys'koyu Federatsiyeyu [On the approval of the List of territories on which hostilities are (were) taking place or temporarily occupied by the Russian Federation]: Nakaz Ministerstva z pytan' reintehratsiyi tymchasovo okupovanykh terytoriy Ukrayiny [Order of the Ministry on Reintegration of Temporarily Occupied Territories of Ukraine] from December 22, 2022, № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#n15> [in Ukrainian].
6. OON: Ukrayina odna z naybil'sh zaminovanykh krayin u sviti [UN: Ukraine is one of the most mined countries in the world]. URL: <https://suspilne.media/225131-oon-ukraina-odna-z-najbils-zaminovanih-krain-u-sviti/> [in Ukrainian].
7. Trahichno zahynuv suddya Krasnohrads'koho rayonnoho sudu Kharkivs'koyi oblasti [The judge of the Krasnograd district court of the Kharkiv region died tragically]. URL: <https://sud.ua/uk/news/publication/252990-tragicheski-pogib-sudya-krasnogradskogo-rayonnogo-suda-kharkovskoy-oblasti> [in Ukrainian].
8. Humanitarne rozminuvannya: z pochatku roku v hospodars'ku ekspluatatsiyu povernuto vzhe bil'she 200 tys. ha naybil'sh tsinnykh sil'hospzemel' [Humanitarian demining: since the beginning of the year, more than 200,000 hectares of the most valuable agricultural land have been returned to economic use]. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=88980f79-9457-4a65-af17-c10cc5d7a208&title=GumRozminuvannia> [in Ukrainian].
9. Bashlyk D. Plan humanitarnoho rozminuvannya s.-h. zemel' skhvaleno v dev'yaty rehionakh Ukrayiny [Plan of humanitarian demining of rural areas. of land was approved in nine regions of Ukraine]. URL: <https://minagro.gov.ua/news/plan-gumanitarnogo-rozminuvannya-s-g-zemel-shvaleno-v-devyati-regionah-ukrayini-denis-bashlik> [in Ukrainian].
10. Heslop P. Zavdyaky innovatsiynym tekhnolohiyam Ukrayinu mozhna rozminuvaty za 10 rokiv [Thanks to innovative technologies, Ukraine can be demined in 10 years]. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/blog/zavdyaky-innovatsiynym-tekhnolohiyam-ukrayinu-mozhna-rozminuvaty-za-10-rokiv> [in Ukrainian].
11. Onlayn-kurs dlya DSNS ta Natspolitsiyi, dlya osvityan: Yak navchaty ditey minnoyi bezpeky? [Online course for the State Emergency Service and the National Police, for educators: How to teach children mine safety?]. URL: <https://bezpeka.info/> [in Ukrainian].
12. V Ukrayini za pidtrymky YUNISEF zapustyly onlayn-kurs «Yak navchaty ditey minnoyi bezpeky» [In Ukraine, with the support of UNICEF, an online course «How to teach children mine safety» was launched]. URL: <https://censor.net/ua/n3462226> [in Ukrainian].
13. YUNISEF peredav DSNS ta Natspolitsiyi 15 mobil'nykh klasiv bezpeky dlya informuvannya naseleennya shchodo minnykh zahroz [UNICEF handed over 15 mobile safety classes to the State Emergency Service and the National Police to inform the population about mine threats]. URL: <https://censor.net/ua/n3448420> [in Ukrainian].